

Grudziądz to miasto położone na prawym brzegu Wisły, w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego. Prawa miejskie otrzymało 18 czerwca 1291 roku od mistrza Zakonu Najświętszej Marii Panny Meinharda z Querfurtu.

Unikatowa panorama, którą tworzy ciąg spichlerzy, kościół pw. św. Mikołaja, obwarowania miejskie z Bramą Wodną, Góra Zamkowa z wieżą Klimek oraz średniowieczny układ urbanistyczny z centralnie położonym Rynkiem oddają gotycki charakter miasta.

Panorama miasta od strony Wisły

Zespół spichlerzy

Zespół spichlerzy tworzy 26 budynków o ceglanych elewacjach, z przyporami. Od strony Wisły mają one od 4 do 9 kondygnacji, natomiast od strony miasta zaledwie od 2 do 4. Spichlerze pełniły funkcje obronne, magazynowe, a od początku XX wieku także mieszkaniowe. Powstanie spichlerzy związane było z rozwojem miasta jako ośrodka handlowo-rzemieślniczego, które duże zyski czerpało z handlu zbożem. Poza wysokiej jakości pszenicą i żytem, transportowanymi Wisłą z Kujaw i Mazowsza, w tych okazałych budynkach przechowywano także dobra importowane z zachodniej Europy: wysokiej jakości wyroby rzemieślnicze, przyprawy przywożone z kolonii Holandii i Anglii, sukna, a także wina.

Pierwsze murowane spichlerze powstały w połowie XIV wieku. Spichlerze o nr 9 i 11 (pierwsze Od Bramy Wodnej) uznawane są za najstarsze. Przypuszcza się, że powstały w miejscu dawnego spichlerza kupca Bornwalda. Obecnie zajmowane są przez muzeum miejskie – znajduje się tam wystawa poświęcona historii miasta. W Spichlerzach nr 13 i 15, w elewacjach od strony Wisły, zachowały się drewnia-

ne rynny do zsypywania zboża. Spichlerz pod numerem 35 połączony był malowniczym łącznikiem nad ulicą Spichrzową z hotelem Królewski Dwór. Mieścili się w nim magazyny hotelowe oraz mieszkania dla pracowników. W budynku pod nr 47 znajdziemy płaskorzeźbę z alegorią Fortuny, monogramem PC i datą 1771. Spichlerz nr 49 do XIX wieku istniał jako budynek magazynowy, od 1827 roku pełnił funkcję szaletu publicznego. W XX wieku budynek zmodernizowano, połączono łącznikiem nad ulicą Spichrzową z kolegium jezuickim, obecnie pełniącym funkcję ratusza. Spichlerz nr 55, przebudowany w XIX wieku, pełnił funkcję mieszkaniową, a w 1925 roku dobudowano taras od strony Wisły.

Spichlerze wielokrotnie ulegały zniszczeniu, m.in. w czasie pożaru w 1659 roku, jaki ogarnął cały Grudziądz na skutek odbijania miasta z rąk szwedzkich oraz podczas II wojny światowej.

W listopadzie 2017 roku grudziądzkie spichlerze zostały wpisane na listę Pomników Historii przez Prezydenta RP. Jest to jedna z form ochrony zabytków o wyjątkowym znaczeniu dla historii i kultury Polski.

Kontakt

Informacja Turystyczna

Rynek 3-5
86-300 Grudziądz
Tel.: +48 56 4612318
it@gdz.pl
www.it.gdz.pl
f kochamgrudziadz

Europäische Route der Backsteingotik e.V.

Littenstraße 10
D-10179 Berlin
Tel.: +49 (0)30 206132555
info@eurob.org
www.eurob.org
f backsteingotik

Europejski Szlak Gotyku Ceglanego

Grudziądz

Europejski Szlak Gotyku Ceglanego

Gotyckie zabytki Grudziądza

Serdecznie witamy na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego. Setki fascynujących budowli z cegły w otoczeniu idyllicznych krajobrazów i malowniczych starówek otwierają przed Państwem fascynujący świat północnoeuropejskiego stylu architektonicznego: gotyku ceglanego. Przed 800 laty bogactwo i władza koncentrowały się wzdłuż szlaków handlowych, m.in. Hanzy. Świadczą o tym potężne kościoły, ratusze, kamienice mieszczańskie czy obwarowania miejskie. Do ich budowy zastosowano cegłę – najczęściej jaskrawoczerwoną, czasami jednak również żółtawą bądź szkliwoną na zielono lub czarno. Proste, fazowane bądź misternie kształtowane cegły budują ostrołukowe okna i otwory drzwiowe – najbardziej charakterystyczne elementy gotyku.

Zapraszamy Państwa do odkrywania średniowiecznych perełek w Grudziądzu!

Brama Wodna

Kościół pw. św. Mikołaja

Kościół pw. św. Mikołaja to najstarszy murowany kościół w Grudziądzu, którego korzenie sięgają 1286 roku. Budowany był przez niemal 130 lat w trzech etapach: w pierwszym etapie powstało prezbiterium, następnie do połowy XIV wieku wzniesiono korpus z trzema nawami, zaś jako ostatnią zbudowano pięciokondygnacyjną wieżę krytą dachem namiotowym. W XVII wieku dobudowano ośmioboczną kaplicę grobową rodu Działyńskich oraz kaplicę rodziny Kostków, a od południa manierystyczną kruchtę.

Kościół był główną świątynią parafialną miasta. Szczególną rolę odegrał w XVI wieku, gdy odbywały się w nim sejmiki pruskie. Łącznie niemal przez sto lat świątynia pozostawała w rękach ewangelików, którzy opróżnili gmach z gotyckiego wyposażenia sakralnego oraz zamalowali gotyckie malowidła ścienne. Po odbudowie ze zniszczeń wojny polsko-szwedzkiej pod koniec XVII wieku masywną gotycką budowlę wyposażono w barokowe ottarze.

Po decyzji króla Prus Fryderyka II o rozbiórcę zamku krzyżackiego w Grudziądzu, przeniesiono do kościoła św. Mikołaja kilka cennych elementów wyposażenia kaplicy zamkowej, głównie barokowe obrazy z XVII i XVIII wieku, ale także gotyckie terakotowe figury Maryi oraz Jezusa Chrystusa, które wmurowano w zachodnią ścianę wieży.

Ciekawym elementem wyposażenia kościoła jest romańska chrzcielnica z płaskorzeźbionym, rytmicznym ornamentem kwiatowym i przedstawieniem smoków pochodząca z Gotlandii.

W wieży kościoła znajdują się dwa dzwony, z których starszy – gotycki św. Mikołaj – pochodzi z 1482 roku. Znajduje się na nim inskrypcja: „O REX GLORIAE CRISTE VENI CUM PACE” (O Królu chwyta, przyjdź z pokojem).

Kościół p.w. św. Mikołaja

Relikty zamku krzyżackiego z odbudowaną wieżą Klimek

Zamek krzyżacki

Murowany zamek krzyżacki w Grudziądzu rozpoczęto budować około 1270 roku jako komturek o średniej wielkości i liczności załogi (od kilku do kilkunastu braci: rycerzy i księży). Założenie składało się z zamku wysokiego oraz przedzamczu: górnego od południa i dolnego od wschodu i północy. Zamek zbudowano na planie czworoboku, z reprezentacyjnym skrzydłem południowym mieszczącym kaplicę oraz refektarz z kapitułarzem. W części zachodniej powstały dormitoria oraz gdańsko (wieża ustępowa). Pośrodku dziedzińca zbudowano wolnostojącą cylindryczną wieżę o wysokości 30 metrów. W XV wieku dobudowano skrzydła wschodnie i północne, lokując w nich kuchnię, piekarnię, browar oraz infirmerię (szpital).

Po II pokoju toruńskim zawartym w 1466 roku, zamek stał się siedzibą starostów grudziądzkich. Po zniszczeniach wojny polsko-szwedzkiej w 1659 roku zamek zaczął chylić się ku ruinie. W XVIII wieku, gdy budowano grudziądzką cytadelę, król Prus Fryderyk II wydał rozporządzenie o rozbiórcę zamku. Rozkaz króla wykonano kilkanaście lat później, pozostawiając jedynie wieżę zamkową zwaną Klimkiem. Wieżę ostatecznie wysadzili żołnierze Wehrmachtu 5 marca 1945 roku, dzień przed kapitulacją wojsk niemieckich w Grudziądzu. Obecna wieża to rekonstrukcja oddana do użytku w 2014 roku. Poza wieżę można dziś odczytać dobrze zachowany zarys zamku z przyziemiami skrzydła południowego, dobrze zachowaną studnię zamkową oraz relikty kanału odprowadzającego nieczystości z zamku.

Brama Wodna

Obwarowania miejskie z Bramą Wodną

Obwarowania miejskie z Bramą Wodną to element fortyfikacji miejskich zbudowanych na początku XIV wieku. Do miasta prowadziły 4 bramy: Wodna, Toruńska, Łasińska oraz Boczna. Dla wzmocnienia obrony miasta na murach wzniesiono 10 baszt. Od strony Wisły funkcję murów obronnych pełniły spichlerze.

Pod koniec XIX wieku, na skutek rozrastania się miasta, mury częściowo rozebrano, zostawiając odcinek południowo-wschodni z basztą i wieżyczką wodną, którą dawniej czerpano wodę z kanału Trynka.

Brama Wodna zbudowana na początku XIV wieku to jedyna brama miejska zachowana do naszych czasów. Wjeżdżano nią do miasta i zamku od strony ówczesnego placu portowego, czyli Błoni Nadwiślańskich. Dawniej zamykana na noc drewnianą okutą żelazem broną, która broniła dostępu do miasta. Spalona w 1659 roku oraz w 1945 roku. Po II wojnie światowej została gruntownie odrestaurowana. Obecnie zajmowana przez miejskie muzeum.

Mury miejskie

Rynek Główny – widok w stronę zachodnią

Średniowieczny układ urbanistyczny

Grudziądz w obrębie murów został rozplanowany niezwykle regularnie. Cechą charakterystyczną są ulice równoległe do Wisły, biegnące wzdłuż osi północ-południe. Uliczki położone przy murach miały charakter gospodarczy, a ulice poprzeczne należały do podrzędnych. Miasto podzielone było na 18 prostokątnych, wąskich pól. Centralnym punktem miasta był prostokątny Rynek o wymiarach 54 × 70 m, z ratuszem i domem kupieckim pośrodku. Z Rynku odchodzi 8 ulic, po 2 z każdego narożnika: Szewska, Mickiewiczza, Wieżowa, Długa, Kościelna, Prosta, Reja i Pańska. W północno-zachodnim narożniku Rynku wzniesiono kościół pw. św. Mikołaja, zaś nieco na północ zbudowano tzw. „Mały Rynek” (dziś ulica Starorynkowa).

Ciekawostką niespotykaną poza Grudziądzem jest linia tramwajowa przebiegająca ciasnymi uliczkami Starówki, w tym także przez Rynek. W pamięci każdego turysty pozostanie przejażdżka wąskimi uliczkami starego miasta i ostre łuki zakrętów...

Rynek Główny – widok na południe